

Întâiele versuri ale lui Lucian Blaga (*Poemele Luminii*) au izbit mai ales prin imagine, fiindcă deși relativ șterse, reduse la câteva propoziții frânte într'o aparență de versificație, ele se condensau pe un singur punct, într'o metaforă. Dela început poetul se revela un panteist bucolic, indiscutabil mai realizat în momentele în care spiritul stabilește printr'un simț legături cu Universul și trăește în undele lui. El pune urechea pe sol ca să audă inima pământului:

Ca să-l aud mai bine, mi-am lipit
De glii urechea – îndoielnic și supus –
Și pe sub glii ți-am auzit
A inimii bătaie sgomotoasă –

își amortește conștiința în ierburi:

Trântit în iarbă, rup cu dinții –
Gândind aiurea – mugurii
Unui vlăstar primăvărativ...

și e capabil de a se abstrage din timpul practic
încât să perceapă vibrațiile eterale:

Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud,
Cum se isbesc de geamuri razele de lună...

În genere însă *Poemele Luminii* sunt încă stângace, pătate de considerații filosofice și de un nietzscheanism sgomotos, în nepotrivire cu temperamentul nesanguin, cam rilkean al poetului. Este însă caracteristic că generația de după

războiu, mai ales ardeleană, păstrând cultul naturii, nu mai se mulțumește cu reprezentarea ei exterioară ci încearcă să intre în substratul cosmic. Așa se explică astfel de impulsuni macrocosmice:

Pământule, dă-mi aripi:
Săgeată vreau să fiu să spintec
Nemărginirea,
Să nu mai văd în preajmă decât cer,
De-asupra cer,
Și cer sub mine –
Și-aprins în valuri de lumină
Să joc
Străfulgerat de-avânturi nemaipomenite:
Ca să răsuflă liber Dumnezeu în mine.

În *Pașii profetului*, în *Zamolxe* panteismul, sau mai bine zis panismul, se înfăptuește cu mijloace artistice superioare și în consonanță cu tradiția noastră agrară, într'un pastoralism în care se regăsesc toate elementele bucolice virgiliene: Pan «ovium custos», ardența caniculară a câmpurilor, greerii, macii adormitori, șopârlele, naiul, copacii străvechi, laptele care curge, fagurii, nucii, fructele în genere. Cât despre «cornițele sub năstureii moi de lână» ele amintesc horatianul ied cu fruntea umflată de coarneau noi (frons turgida cornibus primis). Dar, se înțelege, totul la Lucian Blaga este proaspăt, trăit în toată intensitatea senzației și cu un sens metafizic. Mai mult decât o amintire mitologică, Pan este în bucolica lui Blaga o întrupare a voluptății de a participa la toate regnurile, de-a surprinde mai cu seamă măruntele mișcări vitale:

Acoperit de frunze veștede pe-o stâncă zace Pan.
E orb și e bătrân...
Pleoapele-i sunt cremene:

Zadarnic cearc'a mai clipi,
căci ochii-i s'au închis – ca melcii – peste iarnă.

Un Pan pierdut în frunze și cu ochii de creme-
ne, e o vietate aproape mineralizată, care însă
caută să păstreze contactul cu vegetalul și anima-
lul, tactilic:

Ah Pan!

Il văd, cum își întinde mâna prinde-un ram –
și-i pipăe
cu mângâieri ușoare mugurii.

Un miel s'apropie printre tufișuri.
Orbul îl aude și zâmbește,
căci n'are Pan mai mare bucurie,
decât de-a prinde'n palme 'ncetișor căpșorul mieilor
și de-a le căuta cornițele sub năstureii moi de lână.

E peste tot o beție de vegetal, de fructe, de
animalitate rece:

Pe coastă'n vrej de noui – crește luna.

*

Veniți lângă mine tovarăși! E toamnă:
se coace

pelinul în boabe de struguri –
și'n gușe de viperi – veninul...

*

Pământul 'ntreg e numai lan de grâu
și cântec de lăcuste.

*

... Ades, un sgomot surd mă face să tresar:
să fie pașii sprinteni ai iubitei mele,
sau e moartă și ea de sute și de mii de ani?
Să fie pașii mici și guralivi ai ei,
sau poate pe pământ e toamnă și niște fructe
coapte 'mi cad mustoase, grele
pe mormânt
desprinse dintr'un pom, care-a crescut din mine?

În vițe roșii strugurii par sâni goi.

*

O copilandă mulge-o vacă;
arcul ugerului plin
asvârle o săgeată
de lapte în șistar.

*

Nu le mai poate ajuta nici mierea
și nici laptele de capre.
Laptele de capre, care fără de-a fi muls,
se scurge pentru ei prin buruieni când ugerile
sunt prea pline...

*

...Și vâna dela tâmple îmi svâcnește
ca gușa unei leneșe șopârle.

E de remarcant că vegetalele au ceva cărnos,
animalic, ca și când ar fi nutrite din regnul supe-
rior intrat în putrefacție. Florile au «sâni de lapte»,
iar în *Zamolxe* sunt struguri enormi:

Mirare de-așa rod?

A îngropat sub fiecare viță câte-un stârv de om
găsit pe drumuri ori pe ape.

Dinpotrivă sunt preferate făpturile cu sângele
rece care se încălzesc la soare, acelea mimetice,
nemișcate care se confundă cu buruienile; șopâr-
lele, lăcustele. Boii în lan deșteaptă imaginea
melcilor:

Când toropit priveam prin gene,
cum boii se mișcau prin flori de sânziene
pe sub sălcii,
mă miram că ei nu văd
cu vârful coarnelor ca melcii, –
și boii – boii-și rumegau căldura pe sub sălcii.

Bacantele sunt verzi și sar ca lăcustele:

Nouă preotese verzi
Sar prin codri și livezi

și Zemora, fata Magului, vrea chiar să aibă
picioare verzi:

Căci Zemora turburătoarea
iubește iarba și soarele
viu ca lăcustele, –
și-ar vrea să aibă picioarele
tot atât de verzi,
verzi ca lăcustele
sau ca lintea bălților...

Zamolxe însuși caută contactul rece cu șopâr-
lele jilave:

Altădată nopțile-mi erau un leagăn de odihnă,
iar ziua lucrurile dimprejur se prefăceau în mine
într'un vis atât de liniștit,
că reci și jilave șopârlele veneau
să caute soarele
pe picioarele mele goale...

Preferința este explicabilă: animalul greoiu,
fierbinte, deșteaptă noțiunea de mișcare, de viață
deasupra solului, în vreme ce insecta imobilă,
rece, e o prelungire a geologicului și deci a
cosmicului somnolent.

Zamolxe e un «mister păgân» și înfățișează un
prim pas de a încadra dionisiacul nietzschean
în tradiția românească, pe calea mitului. Apare
în poezie autohtonismul traco-getic cu care mulți
vor să înlocuiască acum convenția latinătății, ce-i
dreptul mai potrivit sufletului nostru agrest.
Zamolxe, cirac al lui Dyonisos, simbolizează
chiotul de vitalitate în fața lanurilor galbene și a
strugurilor copti, îndreptățirea filosofică a țara-
nului de a umbla cu picioarele goale prin iarbă,

strivind melci și șopârle și călcând cu degetele în țărâna udă de lapte de capră. Misterul e compus dintr' o mică dramă de idei, aproape pirandelliană. Zamolxe nu mai crede în zei și s'a ascuns într' o peșteră, unde cultivă unica divinitate legitimă, pe Marele Orb, simbol al Cosmului divin pretutindeni și neștiutor de sine:

Arunci grăunțe între brazde și zici:
din ele crește Dumnezeu.
In dimineața ceea ca să mă priceapă și copiii,
l-am schimbat în orb.
Le-am spus: noi suntem văzători,
iar Dumnezeu e-un orb bătrân.
Fiecare e copilul lui –
și fiecare îl purtăm de mână...
Căci nu ești tu Dumnezeire ne'nțelesul orb,
Ce-și pipăie cărarea printre spini?

Atunci Magul pune simulacrul lui Zamolxe în templu, printre zei și-l divinizează, ca oamenii să-i uite învățătura. Mitul e atât de tare încât înlocuește realitatea și când Zamolxe se coboară la templu el se află în fața unei puternice ficțiuni. El dărâmă statuia și e omorât pentru acest lucru și abia atunci mulțimea primește adevărul cecității lui Dumnezeu.

Valoarea poetică a misterului stă în aceeași ascutime a contactului fizic cu lumea, în evocarea a tot ce e voluptos la suprafața pământului:

Duhul meu – al meu sau al Pământului e tot, atât –
și-a așternut aici cojocul său de mușchiu și-așteaptă;
Depart ești poporul meu dac, neam de urși.
Ei bine, mucenicii lui se tot sporesc de-atunci
pe sub pământ ca iepurii de casă.
Prin câlți de codri altădată
săgetam bourii între coarne...

*

...și pescuiam din fluvii somni rotunzi
ca pulpele fecioarelor.

*

Mi-am sfârticat cinci oi și-am plâns în lâna lor.

*

O, nu. Aicia nu mă simt împrejmuit de oameni,
ci așa de mult în mijlocul naturii
încât mă mir că ei nu au mănunchiu de mușchiu
pe cap
în loc de păr – ca stâncile...

Inercarea de a construi un pantheon dac cu șase zei dintre care unul cu cap de bour amintește mitologiile dacice ale lui Bolintineanu și Eminescu.

Intrat în câmpul noțiunii de tradiție era firesc ca Lucian Blaga, în înțelegere sau nu cu alții, să se deplaseze pe un punct mai apropiat de existența noastră reală, românească. Tracismul e o abstracție iar panteismul curat, o filosofie fără mitologie constituită. Poporul român este creștin ortodox și Dumnezeu creștin este exterior lumii. Dar cum sufletul popular nu atinge niciodată absolutul, caracteristic spiritualismului, poetul se va opri la mijloc între cer și pământ (atitudine eretică, dar singura cu putință în poezie și în orice legendă, dovadă franciscanismul) și va continua să pipăe concretul lăsându-se nostalgizat de Spirit. Acum poeziile sunt străbătute de o temere de taina pământescă a morții, de toamnă și de uitare. Spiritualizări și stilizări minore, aureoleări ale ființelor câmpenești, fenomene de lumină și angelic, izbucnind în pacea agrestă în care murise Pan, ne dau o derivație bizantină a vechiului panism, încă sălbatecă și rurală, pe care am numi-o bucolic creștin. După cum în creștinismul primitiv păstorul virgilian se îmblânzește și purcede pe peretele sarcofagelor

cu oaia în jurul gâtului, între barbarie și cruce, viță de vie bachică și lujer simbolic, păuni și porumbițe, silvani și diaconi; tot astfel rusticitatea liriceii lui Blaga se eterizează fără să se distrugă. Întâlnim și aci reptila la soare, dar este «șarpele binelui»; sunt și aci stupi și grădini, dar sunt «grădinile Omului» plugul ară, dar e împins de arhangheli:

Aci e casa mea. Dincolo soarele și grădina cu stupi.
Voi treceți pe drum, vă uitați printre gratii de poartă,
și așteptați să vorbesc. – De unde să încep?
Credeți-mă, credeți-mă,
despre orișice poți să vorbești cât vrei:
despre soartă și despre șarpele binelui,
despre arhangheli cari ară cu plugul
grădinile omului,
despre cerul spre care creștem
despre ură și cădere, tristețe și răstigniri –
și înainte de toate despre marea trecere.

Este de altfel vorba de un panteism extatic, de o colaborare a trupului cu visul, de trecere în mitul creștin al miracolului anonim al universului. Flora și fauna se fac mai ascetice, mai simbolice, aproape mistice, dobitoacele, până acum lubrice, capătă «ochi cumiți» și privesc «fără de spaimă umbra în alvii». Câmpul face loc pădurii, soarele umbrei, pâraiele duc înspre peșteri, țașilor le ia locul melancoliei cerbi:

Un soare în zenit ține cântarul zilei.
Cerule se dăruiește apelor de jos.
Cu ochi cumiți dobitoace în trecere
își privesc fără de spaimă umbra în alvii,
Frunzare se boltesc adânci peste o'ntreagă poveste.

Nimic nu vrea să fie altfel de cât este,
Numai sângele meu strigă prin păduri

după îndepărtata-i copilărie
ca un cerb bătrân
după ciuta lui pierdută în moarte.

Poate a pierit subt stânci.
Poate s'a cufundat în pământ.
In zadar i-aștept veștile;
numai peșteri răsună, pâraie se cer în adânc.

Sânge fără răspuns,
o, de-ar fi liniște, cât de bine s'ar auzi
ciuta călcând prin moarte.

Natura în genere se melancolizează, fauna
aleargă rănită de nostalgii fără nume, orizontul
are luminișuri spirituale:

Mistuiți de răni lăuntrice ne trecem prin veac,
Din când în când ne mai ridicăm ochii spre
zăvoaiele raiului,
apoi ne-aplecăm capetele în și mai mare tristețe.

Pentru noi cerul e zăvorât și zăvorite sunt și cetățile.
Inzadar căprioarele beau apă din mânilor noastre,
în zadar câinii ni se închină,
suntem fără scăpare singuri în amiaza nopții.

Nimic nu s'a schimbat, ca într'un templu păgân
prefăcut în bazilică. Totul este câmpenesc, idilic,
material:

Taci, câne care 'ncerci vântul cu nările, taci.

*

Pașii mei răsună în umbră
par' c'ar fi niște roade putrede
ce cad dintr'un pom nevăzut
O, cum a răgușit de bătrânețe glasul izvorului!

Din cer a venit un cântec de lebedă.
Il aud fecioarele ce umblă cu frumuseți desculțe
peste muguri.

Cuprins

Monografie	5
Filosofia „neliniștii” și a „aventurii”. Literatura „experiențelor” Lucian Blaga în filosofia românească	27
Căutarea neîncetată a sacralității universale	35
Notă biografică	43

